

Komentar in karta: 2/38

SLA V107B(a).01 'blazina za čez celo posteljo'

Tjaša Jakop

1. Gradivo

Vprašanje iz Ramovševe vprašalnice V107 *blazina* je v novi vprašalnici razdeljeno na tri podvprašanja, tj. na V107A(a) 'blazina za pod glavo – polšter', V107A(b) 'prevleka za polšter' in V107B(a) 'blazina čez celo posteljo' (med njimi so zapisana tudi poimenovanja za odejo ali pregrinjalo).

Za pomen 's perjem, žimo, volno napolnjena podloga za ležanje ali sedenje', knj. *blazina* (*i*), je najpogostejši in najbolj razširjen leksem *štrožak*, sledita mu *blazina* in *štramac* (v T166 z opombo »blazina s klobučevino«). Drugi pogosti leksemi so še *plevnica*, tj. 's plevami napolnjena blazina (za ležanje)', *slamnica* 'slamnjača', *cehta* 'slamnjača', *lubnica* 'z ličkanjem napolnjena blazina (za ležanje)'. Ponekod je zapisan tudi izraz za 'odejo': *pernica*, tj. 's perjem, puhom napolnjena odeja'; *tuhna* 'pernica' in *kapna*, ki je 'prevleka za (prešito) odejo'.

2. Morfološka analiza

blazina < **bolzin-a* 'pernica'

pernica < **per-ьn-ic-a* ← **pero* 'pero'

perjeniCa < **per-ьj-en-ic-a* (C ≥ č v T338)

slamnica < **solm-ьn-ic-a* ← **solm-a* 'slama'

slamarica < **solm-ar-ic-a*

slamnik < **solm-ьn-ik-ь*

plevnica < **pelv-ьn-ic-a* ← **pelv-a* 'pleva'

lubnica < **lub-ьn-ic-a* ← **lub-ь* 'lubje', ponekod tudi 'ličkanje'

pregrinjalo < **per-gry-n-ja-dl-o* ← **per-gry-n-ja-ti* ← **per-gьr(t)-nq-ti* ← **per-* 'skozi, prek, čez, k' + **gьr(t)-nq-ti* 'pograbiti na kup, zgrniti'

odeja < **o(b)-dēd-a* (< **o(b)-dēd-j-a*) ali **o(b)-dē-j-a* ← **o(b)-dē-ti* 'odeti, postaviti ob' ← **ob-* 'ob, pri, okoli' + **dē-ti* 'deti, postaviti'

tuhant < **(tuxant)-ь* ← avstr. nem. *Tuchent*, *Tuchen* (← češ. *duchenka* ← *duchna* s prvotnim pomenom 'napihnjena, nabuhla') (N ≥ 0 v T363)

tuhNa < **(tuxn)-a* ← avstr. nem. *Tuchent*, *Tuchen* (H ≥ š v T195; N ≥ 0 v T350)

štrožak/štrožok < **(štrožak/štrožok)-ь* ← srvnem. *strōsac*, nem. *Strohsack*, 'slamnjača' (pred prehodom *ž > z), zaradi slovenske narečne samoglasniške redukcije ne povsod jasno, ali je *štrožak* ali *štrožok* (a ≥ o v T387, T407; š ≥ s v T287, T291, T389, T403 in T407)

štrozak < *(štrozak)-*ʔ* ← nem. *Strohsack*, srvnem. *strōsac* 'slamnjača' (po prehodu *ž > z in pred prehodom z > s), ponekod z bav. nem. *a* > *o* v nenaglašnem zlogu, torej *štrozok* (*a* ≥ *o* v T010, T048, T053, T205, T329–T330, T335–T336, T340, T349, T352, T357, T362, T371, T373, T378, T384, T408; *a* ≥ *u* v T297, T324, T333, T337, T354; *A* ≥ *e* v T043, T049, T341, T343; š ≥ *s* v T043, T048, T049, T268, T324, T398; *o* ≥ *u* v T333)

štrosok < *(štrosok)-*ʔ*

štrozovka < *(štroz)-*ov-ʔk-a*

ŠtramAc < *(štramac)-*ʔ* ← ben. it. *stramazzo* 'žimnica' (Š ≥ *s* v T122; *A* ≥ *e* v T093; *A* ≥ *o* v T095)

štrAmač < *(štramač)-*ʔ* ← furl. *stramač* 'žimnica' (*A* ≥ *u* v T056, T057 in T058; *A* ≥ *e* v T056, T057 in T059)

modroc < *(modroc)-*ʔ* 'blazina' ← nem. *Matratze* 'žimnica, vzmetnica' (v bav. nem. izgovoru (*a* > *o*);

federmodroc < *(federmodroc)-*ʔ* ← nem. *Federmatratze* 'vzmetnica' v bav. nem. izgovoru (*a* > *o*)

modroca < *(modroc)-*a*

motrocen < *(motrocn)-*ʔ* ← nem. *Matratze* 'žimnica, vzmetnica' (v bav. nem. izgovoru (*a* > *o*), -*n*- je verjetno bav. nem. (prim. nem. *Kirche* : bav. nem. *Kirchen* '(ena) cerkev')

materaS < *(materas)-*ʔ* ← furl. *materàs*, it. *materasso* 'žimnica' (*S* ≥ *c* v T074 in T075; *S* ≥ š v T075)

dekna < *(dekn)-*a* ← nem. *Decke* 'odeja', -*n*- je verjetno bav. nem. (prim. nem. *Kirche* : bav. nem. *Kirchen* '(ena) cerkev')

betdeke < *(betdeke)-*∅* ← nem. *Bettdecke* 'posteljna odeja'

koLter [kou̯tər] < *(kolter)-*ʔ* ← nem. *Kolter* 'polnjena prešita odeja' (*V* ≥ *∅* v T008, T148, T187, T284; *V* ≥ *j* v T348 in T355)

koltra < *(koltr)-*a*

žakelj < *(žakl̩)-*ʔ* ← srvnem. *sackel*, *sackelīn* 'vrečica' (> bav. nem. *Säcklein*, nar. *Sackl* 'vreča')

polšter < *(polštr)-*ʔ* ← srvnem. *polster*, stvnem. *polstar* 'blazina' (> nem. *Polster* 'blazina')

ibervurf < *(ibervurf)-*ʔ* ← nem. *Überwurf* 'pregrinjalo' v bav. izreki

pajeric < *(pajeric)-*ʔ* ← ben. it. *paizariz* (za it. *pagliericcio* 'slamnjača')

federa < *(feder)-*a* ← it. *federa* 'prevleka za blazino'

koVjarta < *(kovjart)-*a* ← furl. *cuiarte* 'odeja' (*V* ≥ *b* v T072)

koverta < *(kovert)-*a* ← ben. it. *coverta* 'odeja'

kovertur < *(kovertur)-*ʔ* ← ben. it. *covertora*, furl. *cuierture* 'prevleka'

koperTa < *(kopert)-*a* ← it. *coperta* 'odeja' (*T* ≥ *d* v T195)

koperdeka < *(koperdek)-*a*, prvi del nejasen, morda v zvezi z it. *coperta* 'odeja' + nem. *Decke* 'odeja'

šušta < *(šušť)-*a* 'vzmetnica' ← furl. *suste*, ben. it. *susta* 'vzmet' (ESSJ IV: 136)

pjumin < *(*pjumin*)-*ь* ← ben. it. *piumin*, it. *piumino* 'pernica'

maža < *(*maž*)-*a* ← hrv. *maža* 'velik zavoj, vreča'

jogi < **jog-i* 'vrsta vzmetnice'; po blagovni znamki vzmetnic z zaščitnim znakom mediterajočega jogija

kapna, nejasno, morda v zvezi z it. *cappa* 'plašč' in prenarejeno po zgledu *tuhna* (Snoj 2003: 257)

cuha, nejasno

cehta, nejasno

lentiMa, nejasno (M ≥ n v T077)

lentman, nejasno

lentvena, nejasno, morda v zvezi s poz. srvnem. *lentuch* (> nem. *Leintuch* 'platnena rjuha')

pajon, nejasno

palut, nejasno, morda v zvezi s furl. *palût* 'močvirje; trst(ičevje)'

putaš, nejasno, s pomenom 'pernica'

ejnzac, nejasno

3. Posebnosti kartiranja

Kot enkratnice so kartirani leksemi *dekna* v T008, *koltra* v T060, *palut* v T078, *žakelj* v T079, *federa* v T080, *pjumin* v T090, *polšter* v T192, *pregrinjalo* v T342, *ejnzac* v T383, *putaš* v T403 in *motrocen* v T415 ter *betdeke* v T414.

Kot enkratnici s *slam*- sta kartirana leksema *slamarica* v T409 in *slamnik* v T071.

Kot enkratnici z *lent*- sta kartirana leksema *lentman* v T093 in *lentvena* v T096.

Kot enkratnice s *kovert*- so kartirani leksemi *koverta* v T137, *kovertur* v T082 in *koVjarta* v T072.

Kot enkratnica s *štro*- je kartiran leksem *štrosok* v T036.

Kot tretji in nadaljnji odgovor v posamezni točki so z znakom za komentar kartirani leksemi *pernica* v T158, T313 in T347, *jogi* v T407 in T409, *štromac* v T118, *modroc* v T272 in T294, *federmodroc* v T218, *kolter* v T148, T223, T247, T267, T311, 313 in T314, *koperda* v T195, *tuhant* v T347 in *tuhna* v T008, T009, T202, T223, T247, T316 in T378, *koverta* v T148 in T166, *kovjarta* v T097, *ibervurf* v T360 ter *šušta* v T118.

Kot nerelevanten odgovor je kartiran leksem *špampet* v T417.

4. Uporabljena dodatna literatura

/

5. Primerjaj

SLA: V107A(a).01 *blazina za pod glavo* (2/36), V107A(b).01 *prevleka za blazino* (2/37), V106.01 *rjuha* (2/35); OLA: /; ALE: /; SDLA-SI: /; ALI: 379; ASLEF: 2997; HJA: 681; ÚMNyA: /

6. Etnološka osvetlitev

Blazina za čez celo posteljo je večji kos posteljnine vrečaste oblike, izdelan iz lanenega ali bombažnega platna, napolnjen s perjem (*pernica*), ovčjo volno, v tapetniškem pomenu pa tudi s konjsko žimo, morsko travo, bombažem ali sintetičnimi vlakni. Blazine so bile v uporabi pri premožnejših kmetih in meščanih; v nekaterih pokrajinah razširjene pernice so na ležišča polagali zlasti v zimskih mesecih, če so ljudje spali v manj kurjenih ali nezakurjenih prostorih. *Pernice* so ponavadi vsebovale osnovno vrečo iz gosto tkanega platna, napolnjeno s perjem, in vrečasto prevleko, ki se je na enem koncu zapirala z gumbi, s kovinskimi sponkami (*drukerji*), z vrvicami, v novejšem času tudi z zadrgami.

7. Skica

